

ISSN 1643-2444

MIĘDZYNARODOWY PRZEGLĄD
PEDAGOGICZNORELIGIJNY

INTERNATIONALE
RELIGIONSPÄDAGOGISCHE RUNDSCHAU

IV (2005) 2

ESTETYKA ÄSTHETIK

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie – Wydział Teologii

Hochschule Vechta – Institut für Katholische Theologie,
Lehrstuhl für Praktische Theologie: Religionspädagogik
und Pastoraltheologie

Universität Wien – Katholisch-Theologische Fakultät,
Institut für Religionspädagogik und Katechetik

KEERYKS

Zgodnie z zapowiedzią, niniejszy numer naszego periodyku poświęcamy zagadnieniom estetyki rozważanym przede wszystkim z perspektywy teologicznej i pedagogiczno-religijnej.

Dział artykułów rozpoczynamy omówieniem relacji między kulturą (która jest własnością wszystkich społeczeństw i każdego człowieka) a religią, autorstwa Wojciecha Świątkiewicza. Z zagadnieniem tym bezpośrednio koresponduje problematyka poruszana przez Janusza Królikowskiego, czyli związki sztuki z religią. Bardzo interesujący wątek podejmuje Eva Maltrovsky: odwołując się do doświadczeń estetycznych i religijnych, wskazuje jednocześnie na niezbędność wymiaru estetycznego w pedagogice religii. Ze wspomnianymi przemyśleniami łączy się opracowanie Sonji Plum, zawierające refleksje na temat zastosowania poezji, konkretnie liryki, w nauczaniu religii i artykuł Ulrike Mietzner pt. *Skarby w archiwum: obrazy i fotografie w badaniach pedagogicznych w dziale „Nowe inspiracje w naukach o wychowaniu”*. Przenosząc zasygnalizowane powyżej myśli autorów na wymiar ściśle teologiczny, Władysław Nowak rozważa pojmowanie Eucharystii jako szczytu i źródła posługi prezbitera oraz akcentuje znaczenie estetyki i piękna w jej celebracji. Część poświęconą artykułom zamyka porównanie przeżycia estetycznego z przeżyciem religijnym pióra Jerzego Szymoła.

Dział praktyczny zawiera dwa opracowania. W pierwszym Beata Śliż, przekazując swoje doświadczenia w nauczaniu religii, podkreśla znaczenie edukacyjnej funkcji teatru szkolnego, w którym to kontekście pojawia się istotne pytanie o właściwy język w dydaktyczno-wychowawczym dialogu. W drugim opracowaniu Piotr Duksa dzieli się spostrzeżeniami dotyczącymi religijnego i estetycznego wymiaru przeżywania Mszy Świętej z udziałem dzieci.

Dział recenzji, jak zwykle, przybliży nowe publikacje, zarówno niemiecko- jak i polskojęzyczne. Dział sprawozdań informuje Czytelnika o symposium na temat *Sekty jako wyzwanie społeczne i religijne*, które odbyło się w ramach VI Dni Interdyscyplinarnych Wydziału Teologii UWM w Olsztynie, oraz o Seminarium Europejskim w Herzogenrath, poświęconym polityce pracy i redukcji bezrobocia w rozszerzającej się Europie; wzięli w nim udział doktoranci ks. prof. Cypriana Rogowskiego i prof. Egon Spiegel z Katedry Katechetyki i Pedagogiki Religii Wydziału Teologii UWM w Olsztynie.

Unserer Ankündigung gemäß ist die vorliegende Nummer unserer Zeitschrift Fragen der Ästhetik gewidmet, besonders aus theologischer und religionspädagogischer Perspektive.

Die Abteilung „Beiträge“ befaßt sich mit den zwischen der Kultur (die Eigentum aller Gesellschaften und eines jeden Menschen ist) und der Religion bestehenden Beziehungen (Wojciech Świątkiewicz). Mit diesem Artikel korrespondiert unmittelbar die von Janusz Królikowski behandelte Problematik. Dieser Autor verweist auf die Verbindungen von Kunst und Religion. Sehr interessante Gedanken liefert eine andere Autorin, die in ihrem Artikel an die ästhetische und die religiöse Erfahrung anknüpft und gleichzeitig auf die Unentbehrlichkeit der ästhetischen Dimension in der Religionspädagogik überhaupt verweist (Eva Maltrovsky). Um diese Thematik kreist auch der Beitrag von Sonja Plum, in dem die Autorin Gedanken zur Anwendung poetischer Werke, konkret von Gedichten, im Religionsunterricht erörtert, sowie der Artikel von Ulrike Mietzner in der Abteilung „Impulse aus der Erziehungswissenschaft“ über *Schätze im Archiv: Bilder und Fotografien in der pädagogischen Forschung*. Władysław Nowak überträgt die von den Autoren bisher reflektierten Gedanken dann auf eine strikt theologische Ebene und stellt Betrachtungen zur Eucharistie als Höhepunkt und Quelle des Priesterdienstes an und betont dabei vor allem die Bedeutung der Ästhetik und der Schönheit der Eucharistiefeier. Die Rubrik „Beiträge“ beschließen die Betrachtungen von Jerzy Szymoła, der die ästhetischen Erlebnisse analysiert und sie mit den religiösen Erlebnissen vergleicht.

Die Rubrik „Aus der Praxis“ enthält zwei Artikel. Der erste beschäftigt sich aus der Perspektive einer Religionslehrerin mit der pädagogischen Funktion des Theaters (als eines der grundlegenden pädagogischen Probleme) und fragt in diesem Zusammenhang nach einer angemessenen Sprache im Bildungs- und Erziehungsdialog (Beata Śliż). Der zweite Artikel betrifft die religiöse und ästhetische Dimension des Erlebens der Heiligen Messe mit Kindern (Piotr Duksa).

Die Rezensionen wollen wie immer mit neuen Veröffentlichungen bekanntmachen – sowohl mit deutschsprachigen als auch mit polnischen – und die Rubrik „Berichte“ informiert den Leser über die Tagung zum Thema *Die Sekten als soziale und religiöse Herausforderung*, im Rahmen der VI. Interdisziplinären Tage der Theologischen Fakultät der Ermländisch-Masurischen Universität in Olsztyn stattfand, sowie über das Europäische Seminar in Herzogenrath über Arbeitspolitik und Reduzierung der Arbeitslosigkeit im erweiterten Europa, an dem auch Doktoranden von Prof. Cyprian Rogowski und Prof. Egon Spiegel am Lehrstuhl für Katechetik und Religionspädagogik der Theologischen Fakultät der Ermländisch-Masurischen Universität (UWM) in Olsztyn teilnehmen konnten.

**Wydawnictwo Uniwersytetu
Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie**
ul. Heweliusza 14, 10-718 Olsztyn
tel. (089) 523 36 61, fax 523 34 38
www.uwm.edu.pl/wydawnictwo/
e-mail: wydawca@uwm.edu.pl

Rada Naukowa

Profesorowie:

Hans-Ferdinand Angel, Ks. Jerzy Bagrowicz, Gottfried Bitter CSSp,
Martina Blasberg-Kuhnke, Anton A. Bucher, Aniela Dylus, Rudolf Englert,
Monika Jakobs, Martin Jäggle, Helmut Juros SDS, Stephanie Klein,
Ilse Kögler, Stanisław Kulpaczyński SDB, Kazimierz Zbigniew Kwieciński,
Ks. Stephan Leimgruber, Zbigniew Marek SJ, Roman Murawski SDB,
Ks. Mieczysław Rusiecki, Monika Scheidler, Annette Miriam Stroß,
Dieter Wagner, Gabriel Witaszek CSsR, Irena Wrońska, Herbert A. Zwergel

Wissenschaftlicher Beirat

Professoren/innen:

Hans-Ferdinand Angel, Jerzy Bagrowicz, Gottfried Bitter,
Martina Blasberg-Kuhnke, Anton A. Bucher, Aniela Dylus, Rudolf Englert,
Monika Jakobs, Martin Jäggle, Helmut Juros, Stephanie Klein, Ilse Kögler,
Stanisław Kulpaczyński, Kazimierz Zbigniew Kwieciński, Stephan Leimgruber,
Zbigniew Marek, Roman Murawski, Mieczysław Rusiecki, Monika Scheidler,
Annette Miriam Stroß, Dieter Wagner, Gabriel Witaszek, Irena Wrońska,
Herbert A. Zwergel

KERYKS

MIĘDZYNARODOWY PRZEGLĄD PEDAGOGICZNORELIGIJNY
INTERNATIONALE RELIGIONSPÄDAGOGISCHE RUNDSCHAU

IV (2005) 2

ISSN 1643-2444

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie – Wydział Teologii
Hochschule Vechta – Institut für Katholische Theologie,
Lehrstuhl für Praktische Theologie: Religionspädagogik und Pastoraltheologie
Universität in Wien – Katholisch-Theologische Fakultät,
Institut für Religionspädagogik und Katechetik

Komitet Redakcyjny

Ks. prof. dr hab. Cyprian Rogowski (Redaktor Naczelny)

Zur Abgunst 12, D-34388 Trendelburg

e-mail: cyprian.rogowski@t-online.de

cyprian.rogowski@uwm.edu.pl

Prof. dr Martin Jäggle (Zastępca Redaktora Naczelnego)

Prof. dr hab. Egon Spiegel (Sekretarz Redakcji)

Ks. prof. dr hab. Stanisław Bielecki

Ks. prof. dr hab. Janusz Mariański

Rubryka

Nowe inspiracje w naukach o wychowaniu

Redakcja: Prof. dr hab. Bogusław Śliwerski

Prof. dr hab. Annette Miriam Stroß

Recenzenci numeru

Prof. dr hab. Mariusz Zemło

Ks. prof. dr hab. Ralph Sauer

Recenzenci artykułów

Ks. prof. dr hab. Janusz Mariański

Ks. prof. dr hab. Stanisław Bielecki

Ks. prof. dr hab. Władysław Nowak

Ks. prof. dr hab. Krzysztof Konecki

Prof. dr hab. Franz-Josef Bäumer

Prof. dr hab. Stephanie Klein

Prof. dr hab. Egon Spiegel

Prof. dr hab. Ulrike Greiner

Redaktionsausschuss

Prof. Dr. habil. Cyprian Rogowski (Hauptschriftleiter)

Zur Abgunst 12, D-34388 Trendelburg

e-mail: cyprian.rogowski@t-online.de

cyprian.rogowski@uwm.edu.pl

Prof. Dr. Martin Jäggle (Stellvertreter)

Prof. Dr. habil. Egon Spiegel (Sekretär der Redaktion)

Prof. Dr. habil. Stanisław Bielecki

Prof. Dr. habil. Janusz Mariański

Rubrik

Impulse aus der Erziehungswissenschaft

Redaktion: Prof. Dr. habil. Bogusław Śliwerski

Prof. Dr. habil. Annette Miriam Stroß

Rezensenten der gesamten Nummer

Prof. Dr. habil. Mariusz Zemło

Prof. Dr. habil. Ralph Sauer

Rezensenten der Beiträge

Prof. Dr. habil. Janusz Mariański

Prof. Dr. habil. Stanisław Bielecki

Prof. Dr. habil. Władysław Nowak

Prof. Dr. habil. Krzysztof Konecki

Prof. Dr. habil. Franz-Josef Bäumer

Prof. Dr. habil. Stephanie Klein

Prof. Dr. habil. Egon Spiegel

Prof. Dr. habil. Ulrike Greiner

Opracowanie redakcyjne / Redaktion der Texte

Danuta Jamiolkowska, Małgorzata Kubacka

Tłumaczenie tekstów / Übersetzung der Texte

Herbert Ulrich

Projekt okładki / Umschlagentwurf

Maria Fafińska

Skład komputerowy / Computersatz

Wydawnictwo UWM Olsztyn

Adres Redakcji / Redaktionsadresse

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Wydział Teologii

ul. Stanisława Kardynała Hozjusza 15, 11-041 Olsztyn

tel./fax (0-89) 523 89 46

e-mail: cyprian.rogowski@uwm.edu.pl

© Copyright by Wydawnictwo UWM • Olsztyn 2006

Wydawnictwo UWM

ul. Jana Heweliusza 14, 10-718 Olsztyn

tel. (0-89) 523 36 61, fax (0-89) 523 34 38

www.uwm.edu.pl/wydawnictwo/

e-mail: wydawca@uwm.edu.pl

Ark. wyd. 16,7; ark. druk. 14,25

Druk: Zakład Poligraficzny UWM w Olsztynie, zam. nr 686

Spis treści Inhaltsverzeichnis

	Od Redakcji Von der Redaktion	8
	Gość numeru Gastkommentar Prof. Dr. Gesine Schwan	12
Artykuły Beiträge	Wojciech Świątkiewicz Kultura i religia Kultur und Religion	23
	Janusz Królikowski Sztuka i religia. Uwagi metodologiczne Die Katechese mit Mitteln der Kunst. Methodologische Bemerkungen	43
	Sonja Plum Poetyckie spowalnianie nauczania religii. Wiersze jako wyspy w czasie Lyrische Verlangsamung des Religionsunterrichts. Gedichte als Zeitinseln	63
	Eva Maltrovsky „Czarne mleko”. Niezbędność wymiaru estetycznego w pedagogice religii Schwarze Milch: Die Unabdingbarkeit einer ästhetischen Dimension in der Religionspädagogik	89
	Władysław Nowak Eucharystia szczytem i źródłem posługi prezbitera a estetyka i piękno jej celebracji Die Eucharistie als Höhepunkt und Quelle des Dienstes des Presbyters und die Ästhetik und Schönheit ihrer Zelebration	101
	Jerzy Szymoła Analiza porównawcza przeżyć estetycznych i religijnych Vergleichende Analyse ästhetischer und religiöser Erlebnisse	127

Nowe inspiracje w naukach o wychowaniu Impulse aus der Erziehungswissenschaft	Ulrike Mietzner Skarby w archiwum: obrazy i fotografie w badaniach pedagogicznych Schätze im Archiv: Bilder und Fotografien in der pädagogischen Forschung	145
W kierunku praktyki Aus der Praxis	Beata Śliż Edukacyjna funkcja teatru – z perspektywy nauczyciela religii Die pädagogische Funktion des Theaters – aus der Perspektive einer Religionslehrerin	153
	Piotr Duksa Wymiar religijny i estetyczny przeżywania Mszy Świętej z udziałem dzieci Die religiöse und ästhetische Dimension des Erlebens der Heiligen Messe mit Kindern	183
Recenzje Rezensionen	■ Ralph Sauer, <i>Neue Glaubenswege erschließen. Gesammelte Beiträge zur religionspädagogischen Diskussion</i> [Otwieranie nowych dróg wiary. Zebrane przyczynki do dyskusji pe- dagogicznoreligijnej], „Vechtaer Beiträge zur Theologie”, Band 10, LIT Verlag, Münster 2004 (Robert Siedenbiedel)	189
	■ Hans-Georg Ziebertz (Hrsg.), <i>Erosion des christlichen Glaubens? Umfragen, Hintergründe und Stellungnahmen zum „Kulturverlust des Religiösen”</i> [Erozja wiary chrze- ścijańskiej? Pytania, przyczyny i opinie dotyczące „zaniku religijności”], LIT Verlag, Münster 2004 (Janusz Mariański)	193
	■ Janusz Mariański, <i>Kościół katolicki w Polsce a życie spo- łeczne. Studium socjologiczno-pastoralne</i> [Die katholische Kirche in Polen und das soziale Leben. Eine soziologisch- pastoraltheologische Studie], Wydawnictwo Gaudium, Lublin 2005 (Wojciech Misztal)	201
	■ Christoph Bizer, Roland Degen, Rudolf Englert, Helga Kohler-Spiegel, Norbert Mette, Folkert Rickers und Friedrich Schweitzer (Hrsg.), <i>Menschen Bilder im Umbruch – Didak- tische Impulse</i> [Obraz człowieka okresu przełomu – impulsy dydaktyczne], „Jahrbuch der Religionspädagogik” (JRP), Band 20 (2004), Neukirchen 2004 (Cyprian Rogowski)	207

Sprawozdania Berichte	Władysław Nowak	211
	VI Dni Interdyscyplinarne Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie: <i>Sekty jako wyzwanie społeczne i religijne</i> (14–15 października 2005)	
	VI. Interdisziplinäre Tage an der Theologischen Fakultät der Ermländisch-Masurischen Universität in Olsztyn: <i>Die Sekten als soziale und religiöse Herausforderung</i> (14.–15. Oktober 2005)	
	Iwona Feszczyn	218
	Seminarium Europejskie: <i>Polityka pracy. Przyczynek do redukcji bezrobocia w rozszerzającej się Europie</i> (06–10 lipca 2005)	
	Europäisches Seminar: <i>Arbeitspolitik. Ein Beitrag zur Re- duzierung der Arbeitslosigkeit im erweiterten Europa</i> (06.–10. Juli 2005)	
Editorial and Table of Contents		221
Informacja dla Autorów Information für die Autoren		223
W następnym numerze In der nächsten Nummer		225